

Adroddiad i'r:	Cabinet
Dyddiad y Cyfarfod:	22 Ionawr 2019
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Julian Thompson-Hill/ Richard Weigh
Awdur yr Adroddiad:	Richard Weigh, Pennaeth Cyllid
Teitl:	Cyllideb 2019/20 – Cynigion Terfynol

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

1.1 Mae'r adroddiad yn nodi goblygiadau Setliad Llywodraeth Leol 2019/20 a chynigion i gwblhau'r gyllideb ar gyfer 2019/20.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

2.1 Mae'n ofynnol yn ôl y gyfraith i'r Cyngor bennu cyllideb gytbwys y gellir ei chyflawni cyn dechrau pob blwyddyn ariannol a gosod lefel sy'n deillio o Dreth y Cyngor i ganiatáu i filiau gael eu hanfon at breswylwyr.

2.2 Darparu trosolwg o broses y gyllideb ac effaith y Setliad Llywodraeth Leol a chymeradwyo'r gyllideb ar gyfer 2019/20, gan gynnwys lefel Treth y Cyngor.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1 Nodi effaith Setliad Llywodraeth Leol 2019/20.

3.2 Dylai'r Cabinet gefnogi'r cynigion a amlinellir yn Atodiad 1, sy'n cyd-fynd â'r cynigion a gyflwynwyd yng ngweithdy cyllideb yr aelodau a gynhaliwyd ar 1 Ionawr 2019, a gan hynny'n eu hargymell i'r Cyngor llawn er mwyn cwblhau cyllideb 2019/20.

3.3 Cymeradwyo'r arbedion, sy'n dod i gyfanswm o £223,000 ac sydd wedi'u rhestru yn Atodiad 2, fel rhan o'r pecyn cyllideb.

3.4 Cymeradwyo'r cynnydd cyfartalog o 6.35% yn Nhreth y Cyngor, sy'n cydnabod ystod o bwysau ariannol sylweddol, gan gynnwys y pwysau cynyddol o ran costau ar wasanaethau gofal cymdeithasol plant ac oedolion ac yn cefnogi'r dyraniad ychwanegol o £2.0 miliwn ar draws y ddau wasanaeth.

3.5 Bod y Cabinet yn cadarnhau ei fod wedi darllen, deall ac ystyried yr Asesiadau o Effaith ar Les a gyflwynwyd fel rhan o'r adroddiad hwn.

4. Manylion yr Adroddiad

4.1 Derbyniwyd y Setliad Llywodraeth Leol Terfynol ar gyfer 2019/20 gan y cyngor ar 19 Rhagfyr a'r canlyniad oedd sefyllfa gyllido arian gwastad, o'i gymharu â chyfartaledd Cymru o +0.2%. Roedd y Setliad Dros Dro a dderbyniwyd ym mis Hydref yn nodi gostyngiad o -0.5% (cyfartaledd Cymru yw -0.3%). Er mwyn i'r sefyllfa ariannu fod wedi bod yn niwtral o safbwynt y pwysau cyllidol *isaf posib* yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig, byddai'n rhaid i'r Setliad fod wedi bod yn agosach at +5%.

4.2 Mae'r newid rhwng y ddau ffigwr setliad yn adlewyrchu £14.2 miliwn ychwanegol a ddyrannwyd i lywodraeth leol fel rhan o gynigion cyllideb derfynol Llywodraeth Cymru,

o ganlyniad i gyllideb Llywodraeth y DU ym mis Rhagfyr a chyfrifoldeb newydd, wedi ei ariannu ar £7 miliwn ar draws Cymru, i ddarparu ar gyfer cynnydd yn y terfyn cyfalaf ar gyfer y rheiny sy'n talu am ofal preswyl i £50,000. Y dyraniad i Sir Ddinbych yw £250,000.

- 4.3 Wedi ei gynnwys yn y Setliad hefyd mae 'trosglwyddiadau i mewn' o £426,000 sy'n gysylltiedig â throsglwyddiadau grant ar gyfer costau rhan o'r flwyddyn dyfarniad cyflog diweddaraf athrawon a chymorth ar gyfer prydau ysgol am ddim er mwyn cydnabod effaith Credyd Cynhwysol ar feini prawf cymhwyso. Nid yw'r Setliad Terfynol yn rhoi unrhyw syniad o'r lefel o gyllid y gall cynghorau ei ddisgwyl yn 2020/21.
- 4.4 Dangosir y cynigion terfynol i gydbwysu cyllideb 2019/20 yn y detholiad o Gynllun Ariannol Tymor Canolig (MTFP) y Cyngor yn Atodiad 1. Y prif bwyntiau yw:
- Setliad arian gwastad
  - Ariennir pwysau o ran cyflogau, pensiynau a'r Cyflog Byw Cenedlaethol (£1.9 miliwn)
  - Chwyddiant prisiau ac ynni (£250,000)
  - Lefi'r Gwasanaeth Tân (£238,000)
  - Lle ar gyfer cynnydd i gostau'r Cynllun Gostyngiadau i Dreth y Cyngor, gostyngiad i Grant Gweinyddu'r Adran Gwaith a Phensiynau a chronfeydd wrth gefn canolog (£537,000)
- 4.5 Yn ychwanegol, mae'r cyngor yn parhau i gefnogi ysgolion drwy ariannu tâl a chwyddiant cysylltiedig ac unrhyw newid mewn perthynas â nifer y disgyblion. Mae hyn yn dod i £3.7 miliwn (cyfanswm o 5.4%) yn 2019/2020. Mae'r ffigwr yn cynnwys cynnydd tâl a phensiynau i staff dysgu. Golygodd ailbrisiad diweddar y cynllun pensiwn athrawon cenedlaethol gynnydd yng nghostau cyflogwyr sy'n golygu pwysau o ran costau'r flwyddyn nesaf o £1.4 miliwn. Rhagdybir y bydd hyn yn cael ei ariannu gan y llywodraeth gan fod y penderfyniad yn rhan o gytundeb cenedlaethol. Mae trafodaethau yn mynd rhagddynt rhwng llywodraeth Cymru a llywodraeth y DU.
- 4.6 Mae'r gyllideb a gynigir hefyd yn cydnabod pwysau mewn meysydd blaenoriaeth eraill, yn benodol:
- £1.5 miliwn ychwanegol i gydnabod pwysau cyfredol yn y Gwasanaethau Plant ac Addysg (yn ychwanegol at y £750,000 a ddyrannwyd y llynedd)
  - £500,000 i gydnabod pwysau yn y Gwasanaethau Cymorth Cymunedol fel rhan o strategaeth hir dymor y cyngor i reoli cyllidebau gofal
  - £600,000 i gydnabod y pwysau ychwanegol ar gyllidebau cludiant i'r ysgol
  - £150,000 i gefnogi'r newid y cytunwyd arno'n ddiweddar i wasanaeth gwastraff ac ailgylchu'r Cyngor.
  - Buddsoddiad o £500,000 ychwanegol yng Nghynllun Corfforaethol y Cyngor a
  - £500,000 o arian at raid er mwyn cydnabod y risg o ran cyflawni'r pecyn arbedion a risgiau ehangach sy'n effeithio'r gyllideb
- 4.7 Er mwyn ariannu'r pwysau a nodwyd, bu'n rhaid canfod arbedion o £5.67 miliwn.
- 4.8 Mae'r rhain yn cynnwys:

- Arbedion corfforaethol a nodwyd yn 2018/19 (£0.5 miliwn)
- Arbedion effeithlonrwydd gwasanaeth (£1.3 miliwn)
- Arbedion gwasanaethau (£2.5 miliwn)
- Arbedion ysgolion o 2% (£1.32 miliwn)

4.9 Gosodir dadansoddiad o'r arbedion gwasanaethau yn y tabl isod:

Model Darparu Gwasanaeth Amgen	873	23%
Newid i lefel gwasanaeth a dderbynnir gan y cyhoedd	247	6%
Cynnydd mewn Ffioedd a Thaliadau neu gyfraniadau incwm allanol ychwanegol	725	19%
Caffael	88	2%
Lleihau gwasanaeth / tynnu gwasanaeth yn ôl	517	13%
Gostyngiadau Cyllidebol Technegol - dim effaith ar lefelau gwasanaeth	48	1%
Arbedion Effeithlonrwydd	1354	35%
Cyfanswm	3,852	100%

4.10 Ym mis Chwefror 2018, fel rhan o gymeradwyo'r gyllideb ar gyfer 2018/19, cyflwynwyd crynodeb y MTFP oedd yn dangos bwlch cyllidol, cyn unrhyw fesurau lliniaru neu gynnydd yn Nhreth y Cyngor o £10.5 miliwn, a sefyllfa debyg yn debyg yn cael ei nodi ar gyfer blynyddoedd yn y dyfodol. Yn y cyd-destun hwn, sefydlwyd proses gyllideb newydd ar gyfer 2019/20, a arweiniodd at greu bwrdd strategol newydd i oruchwylio'r broses ac i gymeradwyo'r rhagdybiaethau allweddol o fewn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig (MTFP).

4.11 Mae'r Bwrdd Ail-lunio'r Cyngor yn cynnwys aelodau o'r Tîm Gweithredol Corfforaethol, Arweinydd y Cyngor a'r Aelod Arweiniol dros gyllid a pherfformiad Mae hefyd yn derbyn cyngor gan swyddogion o Cyllid, AD a Chyfathrebu. Tasg y Bwrdd yw darparu proses gyllidebu bob blwyddyn ond o fewn cyd-destun tymor hir. Fel y bu am y rhan fwyaf o'r wyth mlynedd ddiwethaf, does dim ffigur setliad dangosol dibynadwy ar gyfer blynyddoedd y dyfodol, sy'n golygu bod rhaid cyfrifo tybiaethau deallus yn lleol. Gan fod y cyllid gan Lywodraeth Cymru i'w gyfrif am dri chwarter y cyllid net a dderbynnir, dyma elfen fwyaf sylweddol cyllideb y cyngor ac felly mae mân newidiadau iddo yn cael effaith sylweddol (mae pob newid o 1% gyfystyr â £1.431 miliwn).

4.12 Craffodd y Bwrdd ar gyllidebau gwasanaethau, a gofynnwyd i wasanaethau foddelu amrywiaeth o opsiynau arbedion. Aseswyd y rhain gan y Bwrdd, a rhoddwyd cyfarwyddyd i wasanaethau symud ceisiadau ymlaen yn unol â blaenoriaethau strategol. Y canlyniad oedd ceisio effeithio cyn lleied â phosib ar ddarpariaeth gwasanaeth. Mae'r cynigion yn y gyllideb ar gyfer 2019/20 yn dangos bod cyllidebau gofal cymdeithasol, addysg, a phrifyrdd a'r amgylchedd wedi eu gwarchod i raddau, fel yr amlygir yn y tabl dros y dudalen.

DYRANIADAU ARBEDION I WASANAETHAU	CYLLIDEB 18/19	CYFANSWM %
CWSMERIAID, CYFATHREBU A MARCHNATA	2,831	8.0
ADDYSG A GWASANAETHAU PLANT	14,127	1.1
GWELLA BUSNES A MODERNEIDDIO	4,573	6.6
GWASANAETHAU CYFREITHIOL, ADNODDAU DYNOL A DEMOCRATAIDD	2,624	5.8
CYFLEUSTERAU, ASED AU A THAI	7,805	16.9

CYLLID	3,140	8.7
PRIFFYRDD A'R AMGYLCHEDD	18,408	2.7
CYNLLUNIO A GWARCHOD Y CYHOEDD	2,961	14.2
GWASANAETHAU CYMORTH CYMUNEDOL	35,034	1.4
YSGOLION	68,166	2.0
CYFANSWM	159,668	

- 4.13 Cylchredwyd cynigion arbedion i aelodau etholedig ym mis Rhagfyr ac fe'u gosodwyd yn adran lyfrgell modern.gov. Penderfyniadau wedi'u dirprwyo yw'r rhan fwyaf o gynigion, un ai i benaethiaid gwasanaeth neu aelodau arweiniol a chyfanswm o £3.629 miliwn. Fodd bynnag, penderfynwyd fod angen cymeradwyaeth y cabinet ar ddau benderfyniad. Mae'r rhain yn dod i gyfanswm o £223,000 ac maent wedi eu rhestru yn Atodiad 2, a lle bo'r angen, atodir Asesiad o'r Effaith ar Les hefyd. Fel mae cyllidebau ysgolion yn cael eu datganoli, penderfyniad pob corff llywodraethu fydd sut i gyflawni'r targedau arbedion ar gyfer ysgolion.
- 4.14 Adolygir rhagdybiaethau Cynllun Ariannol Tymor Canolig y Cyngor yn rheolaidd ac ailasesir y pwysau o ran costau. Yn ystod y flwyddyn, mae pwysau o ran Addysg a Gwasanaethau Plant wedi cynyddu, gan gynyddu lleoliadau costus, a llai o incwm o leoliadau allanol o fewn darpariaeth arbenigol y cyngor. Tra bo'r pwysau o ran costau ar ofal cymdeithasol i oedolion yn unol â'r rhagdybiaethau, mae'r risg yn dal i gael ei liniaru drwy ddefnyddio cronfeydd arian penodol wrth gefn yn ofalus. 2018/19 hefyd oedd y flwyddyn lawn gyntaf lle gwelwyd effaith newidiadau i'r polisi cludiant i'r ysgol, ac yn ogystal â chynnydd yn y nifer o ddisgyblion gyda gofynion cludiant penodol mae hyn wedi arwain at bwysau o ran costau o £600,000 (yn ogystal â'r cynnydd o £300,000 a gyllidwyd yn 2018/19).
- 4.15 Gan fod natur y pwysau hwn yn barhaus, nid yw'n gynaliadwy i reoli'r pwysau hyn heb gynyddu sail cyllid y cyngor yn barhaol. Fel mae cymorth ariannol gan Lywodraeth Cymru yn gostwng yn flynyddol mewn termau real, rhaid mynd i'r afael â'r pwysau yn lleol, drwy gydbwysedd o arbedion a Threth y Cyngor. Wrth gyfrifo cyfanswm lefel yr arian sydd ei angen gan awdurdodau lleol yn y Setliad gan Lywodraeth Cymru, gwneir rhagdybiaethau o ran y cynnydd yn Nhreth y Cyngor. Ym manylion setliad 2019/20, mae'r gwahaniaeth rhwng ffigyrau 2018/19 a 2019/20 yn awgrymu cynnydd o 7%.
- 4.16 Er mwyn mynd i'r afael â'r pwysau o ran costau a amlygir yn yr adroddiad hwn ar unwaith, argymhellir bod Treth y Cyngor yn codi o 6.35%. Mae hwn yn ffigwr uwch nag a ragdybiwyd mewn fersiynau cynharach o'r MTFP ond mae'n cydnabod y setliad heriol gan Lywodraeth Cymru a'r pwysau lleol na ellir ei osgoi, yn arbennig o ran gofal cymdeithasol, ysgolion a chludiant. Ar 6.35%, bydd £797,000 ychwanegol yn cael ei godi o'i gymharu â'r cynnydd yn Nhreth y Cyngor yn 2018/19. Bydd y swm ychwanegol hwn yn cael ei ddefnyddio fel rhan o'r pecyn cyffredinol i fynd i'r afael â'r diffyg yn y gyllideb, sy'n cynnwys dyraniad ychwanegol o £2.0 miliwn i ofal cymdeithasol.
- Byddai'r cynnydd arfaethedig yn ychwanegu £79.24 y flwyddyn at ffi gyfartalog eiddo Band D (£1.52 yr wythnos) ac mae hyn yn £19.96 (38c yr wythnos) yn uwch na chynnydd y llynedd.
- Nodir hyn yn Atodiad 3.
- 4.17 Mae cynigion y gyllideb yn parhau i gynnwys elfen o gyllid i gefnogi'r sefyllfa gyffredinol. Nid yw hon yn sefyllfa ddelfrydol ac mae'n adlewyrchu'r sefyllfa ariannol anodd a

pharhaus sy'n wynebu'r cyngor. Mae'r arian a nodwyd ar gyfer 2019/20 wedi ei gynhyrchu o arbedion blaenorol a chaiff ei dynnu o gronfa wrth gefn benodol. Bydd yn helpu i leihau'r effaith y flwyddyn nesaf ond nid yw'n ddatrysiad parhaol.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

5.1 Mae rheolaeth effeithiol o gyllidebau'r cyngor a chyflawni'r strategaeth gyllidebol a gytunwyd yn sylfaen i weithgareddau ym mhob maes, gan gynnwys blaenoriaethau corfforaethol. Mae'r cynigion yn cynnwys dyraniadau er mwyn parhau i gefnogi'r blaenoriaethau.

6. Beth fydd cost hyn a beth fydd ei effaith ar wasanaethau eraill?

6.1 Fel y nodwyd uchod.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les? Gellir lawrlwytho adroddiad yr Asesiad o Effaith ar Lesiant o'r [website](#) a dylid ei gynnwys fel atodiad i'r adroddiad.

7.1 Mae asesiadau o effaith ar les ar gyfer y cynigion ar gyfer arbedion yn Atodiad 2 a'r cynnydd yn Nhreth y Cyngor wedi'u hatodi.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda'r Pwyllgorau Craffu ac eraill?

8.1 Cafodd aelodau eu briffio ar y sefyllfa ariannol ym mis Mehefin, Hydref ac Ionawr. Mae'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth wedi bod yn rhan o broses y gyllideb. Ymgynghorwyd ag undebau llafur ar y broses. Ymgynghorwyd â'r Fforwm Cyllideb Ysgolion ar gynigion yr ysgolion. Mae gan y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol rôl trosolwg o safbwynt proses y gyllideb.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1 Nod y broses gyllidebol yw sicrhau bod y cyngor yn cyflwyno cyllideb gytbwys. Mae'r ansicrwydd ynghylch lefel setliadau ariannol y blynyddoedd diwethaf wedi ei gwneud yn fwy heriol i gynllunio'n ariannol mewn amgylchiadau a oedd eisoes yn anodd.

9.2 Mae gostyngiadau cyllidol sylweddol mewn termau real mewn awdurdodau lleol yng Nghymru tra mae costau wedi parhau i gynyddu. Mae ysgolion a gofal cymdeithasol yn cynrychioli'r elfennau mwyaf sylweddol o gyllideb y cyngor ac mae cost y rhain yn tyfu y tu hwnt i'r adnoddau sydd ar gael. Mae pwysau hefyd yn tyfu mewn meysydd eraill. Tra bydd y cyngor bob amser yn ceisio bod yn fwy effeithlon er mwyn arbed arian, o ystyried bod arbedion o dros £35 miliwn wedi eu gwneud yn y chwe blynedd diwethaf, nid yw'n bosib bellach mynd i'r afael â'r bwlch cyllidol drwy arbedion effeithlonrwydd yn unig a rhaid taro cydbwysedd gofalus rhwng arbedion gwasanaethau a threthau lleol. Mae'r detholiad o Gynllun Ariannol Tymor Canolig cyfredol y Cyngor yn nodi gofyniad arbedion o dros £7 miliwn yn 2020 a £4.5 miliwn y flwyddyn wedyn. Bydd hyn yn cael effaith sylweddol ar y cyngor a'r gwasanaethau y mae'n eu darparu yn y dyfodol.

9.3 Mae'r gyllideb sydd wedi'i chynnig ar gyfer 2019/20 yn adeiladu'r sail cyllido i'r lefel sydd ei angen ar gyfer y flwyddyn ac yn caniatáu amser i'r cyngor lunio rhaglen gyllideb a chynigion ar gyfer y ddwy flynedd ariannol nesaf. Bydd y MTFP yn cael ei ddiweddarau a'i gyhoeddi ddechrau 2019 a bydd yn sail i'r broses gyllidebol ar gyfer y ddwy flynedd nesaf.

- 9.4 Mae gwasgfeydd ar wasanaethau gofal cymdeithasol yn risg barhaus ar gyfer y cyngor hwn a phob cyngor arall. Mae'r cynigion yn 2019/120 o gymorth i liniaru o ran costau ond nid yw'n ddigonol i ariannu'r holl wasgfeydd sylfaenol yn llawn ac yn barhaol. Mae'r gwasgfeydd o ran costau mewn meysydd gwasanaeth eraill yn cael eu rheoli yn 2019/20 ond gallent fod yn risg mewn blynyddoedd i ddod.
- 9.5 Gyda chynnydd yn Nhreth y Cyngor o 6.35%, mae'r cyngor yn dal i gario nifer o risgiau ariannol ac ansicrwydd. Er enghraifft, nid yw problem pensiynau athrawon wedi ei datrys ar adeg gosod y gyllideb a bydd yn rhaid mynd i'r afael â hyn yn ystod y flwyddyn os na ddaw cymorth gan y llywodraeth. Yn ogystal, mae'r cyngor yn parhau i ddefnyddio'r cynnydd yn y gyllideb sylfaenol a chronfeydd arian wrth gefn yn ofalus, er mwyn lleddfu twf y galw mewn gofal cymdeithasol i oedolion. Os yw gwariant y flwyddyn yn uwch na'r rhagolygon, bydd faint o arian sydd ar gael i ariannu pwysau parhaol yn gostwng, wrth gwrs. Mae risgiau hefyd y tu hwnt i'r eitemau a amlygir yn yr adroddiad hwn neu eitemau sydd eisoes wedi eu darparu ar eu cyfer drwy gronfeydd wrth gefn a allai grisialu yn ystod y flwyddyn, ac os felly, byddai'n rhaid mynd i'r afael â nhw.
- 9.6 Mae cynigion y gyllideb yn cynnwys y defnydd o £2 miliwn o arian wrth gefn. Mae hyn yn lleihau'r gofyn am fwy o arbedion neu gynnydd mewn Treth y Cyngor y tu hwnt i'r hyn a argymhellwyd ar gyfer 2019/20 ond nid yw'n ddatrysiad parhaol ac fe'i argymhellir ar y sail bod yr arian eisoes wedi ei glustnodi.
- 9.7 Os nad yw'r cynigion yn yr adroddiad hwn yn cael eu derbyn, mae'n rhaid cyflwyno cynigion eraill i gydbwysu'r gyllideb.
- 10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?**
- 10.1 Mae proses y gyllideb ynddi ei hun yn fesur ar gyfer rheoli risg, gyda'r nod o ddynodi, asesu a chytuno ar gynigion y gyllideb mewn modd cynlluniedig ac amserol. Byddai methu a chytuno ar y cynigion hyn, heb gynnig cynigion posibl eraill, yn peryglu ein bwriad o gyflawni cyllideb gytbwys ar gyfer 2019/20.
- 10.2 Mae'r arian wrth gefn a nodwyd yn helpu i warantu rhai risgiau. Byddai'r arian wrth gefn yn cael ei ddefnyddio os na fydd cynnydd pensiwn athrawon yn cael ei gyllido gan y llywodraeth. Byddai'n rhaid defnyddio mesurau eraill hefyd, gan gynnwys toriadau pellach yn ystod y flwyddyn.
- 10.3 Yn ogystal â'r risgiau penodol a'r ansicrwydd a amlygir yn yr adroddiad hwn, bydd risgiau pellach yn dod i'r amlwg yn ystod 2019/20 ac mae'n bwysig felly bod sail cyllideb y cyngor mor gryf â phosib o dan yr amgylchiadau.
- 11. Pŵer i wneud y Penderfyniad**
- 11.1 Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol o dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972 wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu eu materion ariannol yn briodol.